

Hadtápszolgálati vagyantárgyakban keletkezett károk gazdasági elemző módszer gazdasági egységszinten

Irta: Puknaski Jan és Renkas Stanislaw ezredes

(Fordítás: megjelent a Przeglad Kwatermistrzowski 1979/5. sz.-ban. p: 127–131.)

A valamely katonai szervezeti egység hadtápszolgálatához, avagy egyes katonáihoz tartozó katonai javak mind nagyobb gondoskodás tárgyát képezik. Ez egyrészt a katonák öntudatos színvonalának állandó emelkedéséből, valamint abból ered, hogy az ezen a téren érvényben levő szabályzatokat, parancsokat és katonai utasításokat, valamint általánosan is kötelező előírásokat mind fegyelmezetten tartják be. Azoknak a körülményeknek a nagyfokú differenciáltsága, melyek között a fegyvernemek és szolgálati ágak az ország védelmi képességével kapcsolatos feladataikat realizálják semmiképp sem teszi lehetővé, hogy a hadtáptevékenységből kiküszöböljük a károkat (veszteségeket) mint olyanokat. Arról van inkább szó, hogy azok méretei minél kisebbek legyenek.

A katonai javakban keletkezett kár alatt a vagyon bármely összetevőjében keletkezett – mennyiségben, vagy értékben kifejezett minden céltalan tárgyi, vagy pénzügyi csökkentést értünk, amelyet a tényleges állapot és a nyilvántartási adatok összehasonlítása útján állapítunk meg.

A Hadtáptiszti Főiskola által a gazdasági egységekben folytatott vizsgálat a gazdasági egységek hadtápszolgálati birtokában levő javak feletti felügyelet megszigorításának a szükségességére mutat rá. Az a cél, hogy mindennemű, még a legkisebb nagyságrendű kár keletkezését eredményesen lehessen megelőzni. A profilaktikai tevékenységben komoly szerepet játszhat a katonák oktatása akár a károsodásra vonatkozó előírások, akár a csapategységek életéből vett tanulságos, példák bemutatása vonatkozásában.

Nem kis szerepet játszhatnak és kell játszaniuk ezen a téren a mélyrehatóan végzett gazdasági elemzéseknek. Ezideig ilyen elemzéseket nem végeztek rendszeresen, többek között azért sem, mert nem áll rendelkezésre megfelelő modell, illetve módszer, melynek segítségével komplex módon lehetne vizsgálni és megítélni a károkat, mint a gazdasági egység szintű hadtápszolgálati tevékenység

fontos problémáját. A gazdasági elemzés elméleti részét és a gazdasági egység hadtápszolgálati tevékenységében való alkalmazhatóságát korábbi kiadmányunkban tárgyaltuk. Jelenleg egy olyan modellt (mintát) és gyakorlati példát igyekszünk bemutatni, amely azt mutatná be, hogy miképpen lehet a katonai javakban keletkezett kárt, gazdasági egység szinten kielemezni.

Az előző kiadmányunkból ismert háromféle gazdasági elemzés (probléma szemléletű, operatív és az éves tevékenység vonatkozású elemzés) közül a hadtápszolgálati javakban keletkezett károkat a probléma-szemléletű elemzés alkalmazásai vizsgálják és értékelik.

Ebben az elemzésben a károk nagysága, fajtája és likvidálásuk módja a gazdasági egység, mint összesség minden szolgálati ágában és hadtáptevékenységében vizsgált jelenség három alapvető alkatelemét képezi. A károk nagyságrendjét – mind globális felfogásban, mind az egy katonára eső rész átszámításában – a költségvetési kiadások nagysága viszonylatában helyes elemezni. A károk fajtáit (minden szolgálati ágnál némileg eltéréseket) ugyancsak 1 katonára vonatkoztatva jó elemezni és értékelni, majd az egyazon katonai kerületbe tartozó hasonló katonai egységek (gépesített-, harckocsi-, tüzér- stb. ezredek) eredményeivel összehasonlítani. A károk likvidálásának módját viszont ezen cikk későbbi részében (3. táblázat) tárgyalt modell szerint javasoljuk elemezni és értékelni.

A javasolt modell első részében a károkat a gazdasági egység minden hadtápszolgálatában elkülönítve, majd a hadtápszolgálat összességére (mint egészre) vonatkoztatva tervezik bemutatni. Jelen közleményünkben – a korlátozott lehetőségekre való tekintettel – a gazdasági egység valamennyi hadtápszolgálata együttes körét ábrázoló egyetlen példáját hozzuk. Az 1–3. táblázatokban szereplő számadatok olyan egyezményes nagyságrendeket (értékeket) képeznek, melyek megkönnyítik az olvasónak a javasolt megoldások és a modell eszmevilágát megérteni. Az elemzés első részében meg kell ismerni, illetve végre kell hajtani a károk értékrendje, valamint az 1 katonára és 1 polgári alkalmazottra eső költségvetési kiadások nagyságrendje között fellépő kölcsönfüggés értékelését. E követelménynek az 1. sz. táblázat tesz eleget, melynek rendeltetése (ahogy azt fentebb magyaráztuk) minden szolgálati ágat elkülönítve, majd a gazdasági egység minden hadtápszolgálati ágát együttesen képviseli.

Az említett előző kiadmányunkból ismeretes, hogy a probléma felfogású elemzés feladata a tevékenység konkrétan meghatározott szakaszának a vizsgálata, annak minden oldalú megismerése céljából. A mi esetünkben a tevékenység ezen konkrétan meghatározott szakasza a gazdasági egység hadtápszolgálati javaiban keletkezett károkat jelenti. E károkat a probléma felfogású elemzés segítségével például havi, negyedévi, éves, vagy többéves időszakra vonatkoztatva lehet vizsgálni. Példánk az 1978. évre vonatkozik.

A gazdasági egység hadtápszolgálatára javaiban keletkezett károk
(minden szolgálati ág együttesen)

Ssz.	Tárgy	Mértékegys.	1978. év	A struktúra %-os mutatója
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Költségvetési kiadások nagysága.			
	Ebből:	mill. Zl	130	100,0
1.1.	Katonák ellátására	mill. Zl	120	92,3
1.2.	Polgári alkalmazottaknak	mill. Zl	10	7,7
2.	Ellátandó létszám	személy	1000	30,0
2.1.	Hivatásos tiszt, zászlós és tiszthelyettes	személy	300	100,0
2.2.	Tényleges szolgálatot teljesítő katona	személy	700	70,0
3.	Polgári alkalmazottak létszáma	személy	200	100,0
4.	Károk összege összesen	ezer Zl	260	100,0
4.1.	Ebből esik egy tisztre, zászlósra, tiszthelyettesre	ezer Zl	45	17,3
4.2.	Tényleges szolgálatot teljesítő katonára, polgári alkalmazottra	ezer Zl	40	15,4
5.	Költségvetési kiadások egy ellátott katonára	ezer Zl	120	100,0
6.	Költségvetési kiadások egy polgári alkalmazottra	ezer Zl	50	100,0
7.	Károk nagysága	Zl	220	100,0
7.2.	Egy hivatásos tisztre, zászlósra, tiszthelyettesre	Zl	150	100,0
7.3.	Egy tényleges szolgálatot teljesítő katonára	Zl	250	100,0
7.4.	Egy polgári alkalmazottra	Zl	200	100,0

Forrás: saját példa.

A gyakorlatban a károk elemzésének javasolt módját az adott szolgálati ág, avagy a gazdasági egységnek mint egésznek a hadtápfőnöke szükségletei szerint kell alkalmazni.

Az 1. sz. táblázatban közölt (egyezményes) adatokból kitűnik, hogy:

– az 1978. évi károk nagysága összesen, a költségvetési összes kiadásokhoz viszonyítva 0,002%-ot tesz ki; ebből a csapategységek ellátása alatt álló katonákra 0,0018%, a polgári alkalmazottakra 0,004% esik;

– az egy polgári alkalmazottra eső kárösszeg (a vizsgált évben) 20 Zl-val meghaladta a csapategység ellátása alatt álló egy katonára eső kárösszeget;

– a legalacsonyabb kárösszeg (statisztikai felfogásban) az egy hivatásos tisztre, zászlósra, illetve tiszthelyettesre esett és évi 150,- Zl-t tett ki; ezt követi az egy polgári alkalmazottra eső évi 200,- Zl-t kitevő kárösszeg, majd a legnagyobb kárösszeg, évi 250,- Zl, az egy tényleges katonára esik.

A fenti értékelés a gazdasági egység parancsnokának és hadtápfőnökének lehetővé teszi – az alárendeltek különböző csoportjaiban keletkező károk csökkentésére irányuló döntéseket (intézkedéseket) hozni.

Az ételmezési szolgálat azon műveletei ahol károk keletkeztek

Ssz.	Tárgy	1978. évi ezer Zl	A struktúra %-os mutatója
1	2	3	4
1	Összes károk nagysága. Ebből:	50,0	100,0
1,1	Felszerelés és berendezés	10,0	20,0
1,2	Élelmiszer	12,0	24,0
1,3	Termény	9,0	18,0
1,4	Földművelés	4,0	8,0
1,5	Állattenyésztés	6,0	12,0
1,6	Csomagolás	3,0	6,0
1,7	Egyezményes károk	–	–
1,8	Káló	–	–
1,9	Egyéb károk	6,0	12,0

Forrás: saját példa

A második táblázat az elemzés javasolt modellje második részére és a hadtápszolgálat különböző szolgálati ágainak tevékenységében keletkező károokra vonatkozik. Itt tulajdonképpen a hiányok, a szabványon felüli felhasználások, rontrások, károsítások, illetéktelen szolgáltatások, káló-veszteségek, egyezményes károk és az adott szolgálati ágnál az elemzett időszakban keletkezett egyéb károk megállapításáról van szó. Az elemzés ezen része lényegét – az ételmezési szolgálat példáján – a 2. táblázat mutatja be, viszont a hadtápszolgálat többi ága vonatkozásában a tevékenység azon fajtái kerülnek csak felsorolásra, amelyekben a leggyakrabban keletkeznek károk. Feltételezzük azt is, hogy a szolgálati ágak mindegyike a 2. sz. táblázatban szerepelteti azokat a károkat, amelyek a vizsgált csapategységnél ténylegesen létrejönnek.

A 2. táblázatban szereplő számadatok lehetővé kell, hogy tegyék:

– minden szolgálati ágnál megismerni a károk struktúráját abból a célból, hogy meghatározhassuk a létrejött helyzet javítását célzó tevékenységünk helyes sorrendjét (pl. az 1, 2, majd az 1,1, ezután az 1,3 stb. sorszám alatti tételt);

- megismerni a 3. rovatban szereplő károk nagyságának százalékos arányát a 2. rovatban szereplő értékekhez viszonyítva (éves vonatkozásban) például:

$$1,1 \text{ sorszám alatti tétel} \quad \frac{10\,000 \text{ Zl}}{500\,000 \text{ Zl}} = 0,02\%$$

$$1,2 \text{ sorszám alatti tétel} \quad \frac{12\,000 \text{ Zl}}{1\,000\,000 \text{ Zl}} = 0,012\%$$

$$1,3 \text{ sorszám alatti tétel} \quad \frac{9\,000 \text{ Zl}}{300\,000 \text{ Zl}} = 0,03\%$$

- megállapítani, hogy a kötelező szabályok (szabványok és normák), a racionális gazdálkodás elve, nem különben azon körülmények tükrében, amelyekben, a károk keletkeztek, egyáltalában megengedhető mérvűek-e, valamint miképpen lehet és kell e helyzetet jobbá tenni.

A ruházati szolgálat terén az alábbi sorszámokat (tételeket) javasoljuk felvenni:

1. Károk, nagysága összesen, ebből:

- 1,1 Felszerelés és berendezés
- 1,2 Ruházati ellátmányi tárgyak
- 1,3 Polgári alkalmazottak ellátmányi tárgyai
- 1,4 Speciális és tábori felszerelési tárgyak
- 1,5 Anyagok
- 1,6 Göngyöleg
- 1,7 Egyéb károk

Az üzemanyag szolgálatnál a 2. táblázatban az alábbi tételek figyelembevételét javasoljuk:

1. Károk nagysága összesen, ebből:

- 1,2 Üzemanyag
- 1,3 Kenőolajok, kenőcsök
- 1,4 Anyagok
- 1,5 Göngyölegek
- 1,6 Egyéb károk

Az elhelyezési és beruházási szolgálatnál a 2. táblázatba javasoljuk az alábbi tételeket felvenni:

1. Károk nagysága összesen, ebből:

- 1,1 Elszállásolási eszközök
- 1,2 Javító felszerelések és berendezések,
- 1,3 Szerszámok
- 1,4 Anyagok
- 1,5 Göngyölegek
- 1,6 Egyéb károk

A 3. táblázat a gazdasági egységek hadtápszolgálata területén keletkezett károk probléma felfogású elemzése javasolt modelljének a harmadik részét öleli fel. Itt a keletkezett (indokolt, indokolatlan és véletlen) károk felszámolásának a módjáról van szó. Az indokoltak (készpénzes és kötelességvállalásos) elszámolást, valamint igénylést (kártérítési véleményezést) tartalmaznak. Az indokolatlanok törlesztési véleményezést tartalmaznak, valamint a vis majoron (erőhatalmon) alapuló véletlen (tűzvész, orkán, árvíz, stb.) károkat foglalják magukban.

A hadtápszolgálat terén keletkező károk felszámolásának módszerei
(valamennyi szolgálat együttesen)

Ssz.	Tárgy	1978. ezer Zl.	A struktúra %-os mutatója
1	2	3	
1.	Károk összege összesen	260	100,0
Ebből			
1,1	Készpénz kiegyenlítés	105	40,4
1,2	Kötelezettség vállalás	55	21,1
1,3	A kártérítésről kiadott véleményezés	60	23,1
1,4	A törlesztésről kiadott véleményezés	40	15,4

Forrás: saját példa.

A 3. táblázatot minden szakszolgálat és a gazdasági egység hadtápszolgálatára mint összesség is kidolgozza. A mi példánk a hadtápszolgálat valamennyi ágára együttesen vonatkozik.

A 3. táblázatban szereplő adatok azt mutatják, hogy:

– a csapategység milyen módon és milyen mértékben nyerte vissza a vizsgált időszakban a katonák és a polgári alkalmazottak által okozott károk egyenértékét;

– milyen nagyságúak azok a károk, amelyeket – objektív szempontokból – törlesztéssel, illetve kár-leírással kellett megoldani (15,4⁰/o);

– a készpénz visszatérítés 40,4⁰/o-os volt, míg a további 44,2⁰/o-t kötelezettség vállalás alapján vonták le (21,2⁰/o), illetve kártérítésre vonatkozó véleményezés alapján rendezték (23,0⁰/o).

A gazdasági egység hadtápszolgálatára javaiban keletkezett károk probléma szemléletű elemzése – fentebb tárgyalt szintetikus felfogású modelljét a Hadtáptisztítási Főiskola Közgazdasági Tanszéke tabulogrammmal formájában dolgozta ki és azt az adatfeldolgozó központnak adta át. E modell (minta és módszer) már a gazdasági elemzéssel kapcsolatos tantárgyakból történő mindennemű oktatásnál a gyakorlati foglalkozások szolgálatában áll. A hadtápszolgálat gyakorlati szakembereinek és a gazdasági egységek hadtápfőnökeinek egyaránt ajánlott megoldás.

A károkra vonatkozó ezen rendszerezett elemzés és tájékoztató módszer lehetővé teszi a hadsereg javaival való gazdálkodásban megállapított szabálytalanságokra való gyors és eredményes reagálást. Ez a megoldás egyben a hadtápszolgálat ésszerű és takarékos gazdálkodásának az alkotó eleme is. A gazdasági egységek parancsnokai számára nem csak a különböző szolgálati ágak tevékenységére vonatkozó információk forrása, hanem a hadsereg javaival való helyes gazdálkodásért felelős, funkcionális személyekre való hatásgyakorlás eredményes módja is.

Azokat a tiszteteket, akiket a javasolt megoldás további részletei is érdekelnek – arra kérjük, hogy a kiadvány szerzőjével lépjenek kapcsolatba, akik e tekintetben minden további információval és útmutatással szívesen szolgálnak.